

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИНЦИПІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ OSINT У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

CHARACTERISTICS OF THE PRINCIPLES OF OSINT FUNCTIONING IN THE FIELD OF NATIONAL SECURITY

Мартинюк С.О., аспірант

Міжрегіональної академії управління персоналом

У статті розглянуто проблеми принципів функціонування OSINT у сфері національної безпеки. З'ясовано, що принципи функціонування OSINT у сфері національної безпеки являють собою комплексні системи, і саме у такому аспекті це питання поки що не досліджувалося у вітчизняній науковій літературі. Проаналізовано принцип законності розвідувальної діяльності крізь призму функціонування OSINT у сфері національної безпеки. Констатовано, що принцип верховенства права розглядається у науковій літературі як фундаментальний правовий принцип, який передбачає, що жодна людина не є вищою за закон, ніхто не може бути покараним державою, крім як за порушення закону, і ніхто не може бути засудженим за порушення закону в інший спосіб, ніж у порядку, встановленому законом. Тобто співвідношення права та OSINT, права та діяльності у сфері національної безпеки, права та діяльності правоохоронних органів полягають у пріоритетності права щодо них. А отже, принцип верховенства права, безперечно, є принципом функціонування OSINT у сфері національної безпеки. Виокремлено принципи безперервності, поєднання гласних та негласних методів і засобів, підконтрольності і підзвітності розвідувальної діяльності, безсторонності та справедливості. Сформульовано авторське визначення що принципами функціонування OSINT у сфері національної безпеки є засади, визначальні ідеї та положення, на яких має ґрунтуватися функціонування OSINT і які мають спрямовувати діяльність відповідних осіб у цій сфері. Принципи функціонування OSINT у сфері національної безпеки представляють систему, закріплених у законодавстві положень, які визначають засади правового регулювання діяльності та функціонування розвідки та діяльності правоохоронних органів, які забезпечують національну безпеку.

Ключові слова: принципи, принципи права, OSINT, правоохоронні органи, правоохоронна діяльність, національна безпека.

The article considers the problems of the principles of OSINT functioning in the field of national security. It was found that the principles of functioning of OSINT in the field of national security are complex systems, and in this aspect this issue has not yet been studied in the domestic scientific literature. The principle of legality of intelligence activities through the prism of OSINT functioning in the field of national security is analyzed. It is stated that the rule of law is considered in the scientific literature as a fundamental legal principle, which states that no person is superior to the law, no one can be punished by the state except for breaking the law, and no one can be convicted of breaking the law other than in the manner prescribed by law. That is, the relationship between law and OSINT, law and activities in the field of national security, law and law enforcement activities is the priority of law in relation to them. Thus, the principle of the rule of law is undoubtedly the principle of the functioning of OSINT in the field of national security. The principles of continuity, combination of explicit and implicit methods and means, control and accountability of intelligence activities, impartiality and fairness are highlighted. The author's definition is formulated that the principles of functioning of OSINT in the field of national security are the principles, defining ideas and provisions on which the functioning of OSINT should be based and which should guide the activities of relevant persons in this field. The principles of functioning of OSINT in the field of national security represent a system of provisions enshrined in the legislation, which determine the principles of legal regulation of activities and the functioning of intelligence and law enforcement agencies that ensure national security.

Key words: principles, principles of law, OSINT, law enforcement agencies, law enforcement activities, national security.

Постановка проблеми. Open source intelligence (OSINT) – розвідка на основі аналізу відкритих джерел інформації) – одна з форм процесу організації та управління збором розвідувальних даних (Intelligence Collection Management), що включає їх пошук і відбір із публічних загальнодоступних джерел, добування та аналіз інформації, формування розвідувального документу для прийняття відповідного рішення. Виконуючи важливі завдання у сфері національної діяльності, зрозуміло, що вона, розвідка на основі аналізу відкритих даних, має ґрунтуватися на відповідних принципах.

Функціонування OSINT у сфері національної безпеки є новим інститутом для вітчизняної правоохоронної системи, а тому низка фундаментальних явищ, пов'язаних із його реалізацією, досі залишаються невстановленими. Зокрема це стосується принципів функціонування OSINT. Дослідження принципів функціонування OSINT у сфері національної безпеки є актуальним з огляду на те, що принципи будь-якого правового інституту є тією правовою основою, на якому він будується, і є запорукою його нормального та стабільного функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Принципи та гарантії діяльності й функціонування правоохоронних органів досліджували такі вітчизняні науковці, як С.М. Алфьоров, О.Ф. Андрійко, О.М. Бандурка, Т.О. Коломоець, В.К. Колпаков, В.І. Литвиненко, О. Я. Прохоренко та інші. Однак принципи функціонування OSINT у сфері національної безпеки поки що не досліджувалося у вітчиз-

няній науковій літературі. Цим і зумовлена актуальність і необхідність такого дослідження.

Метою статті є здійснення загальної характеристики принципів функціонування OSINT у сфері національної безпеки.

Результати дослідження. Основними принципами, що визначають порядок формування державної політики у сферах національної безпеки і оборони, є:

1) верховенство права, підзвітність, законність, прозорість та дотримання засад демократичного цивільного контролю за функціонуванням сектору безпеки і оборони та застосуванням сили;

2) дотримання норм міжнародного права, участь в інтересах України у міжнародних зусиллях з підтримання миру і безпеки, міждержавних системах та механізмах міжнародної колективної безпеки;

3) розвиток сектору безпеки і оборони як основного інструменту реалізації державної політики у сферах національної безпеки і оборони [1].

Зрозуміло, що ці принципи мають бути основою функціонування OSINT у сфері національної безпеки. Однак вказаними принципами функціонування OSINT у сфері національної безпеки не обмежується.

Слід також звернути увагу на те, що принципи діяльності розвідувальних органів України закріплені у статті 3 Закону України «Про розвідувальні органи України» від 22.03.2001 р. № 2331-III [2], і саме їх у науковій літературі прийнято розглядати як принципи розвідки.

До принципів розвідки віднесено:

- 1) принцип законності;
- 2) принцип поваги і дотримання прав та свобод людини і громадянина;
- 3) принцип безперервності;
- 4) принцип поєднання у межах, визначених законом, гласних та негласних методів і засобів;
- 5) принцип розмежування сфер діяльності розвідувальних органів, взаємодії і координації їх діяльності;
- 6) принцип незалежності і оперативності у поданні розвідувальної інформації;
- 7) принцип позапартійності;
- 8) принцип підконтрольності і підзвітності відповідним органам державної влади у межах, передбачених законом. Стосовно зазначеного переліку: по-перше, не усі принципи діяльності розвідувальних органів є принципами розвідки, адже частина із них стосується безпосередньо персоналу розвідувальних органів (наприклад, принцип позапартійності); по-друге, не усі із зазначених принципів є безспірними, а отже, цей момент також потрібно врахувати при аналізі принципів діяльності розвідувальних органів у контексті принципів функціонування OSINT у сфері національної безпеки.

Зокрема, принцип законності В. В. Прошаєв відзначає як спірний, з огляду на те, що розвідувальні органи, здійснюючи діяльність поза межами національної території, зазвичай порушують при цьому законодавство іноземних держав. На думку дослідника, принцип законності може бути включеним до Закону України «Про розвідувальні органи України» від 22.03.2001 р. № 2331-III лише із застереженнями або поясненнями. Дослідник акцентує, що розвідувальним органам іноді взагалі забороняється здійснювати розвідувальну діяльність відносно своїх громадян на території власної держави, а тому включення цього принципу можливе у нормативно-правовий акт, але із застереженнями, зокрема, «у разі застосування методів та засобів розвідки на території своєї держави» або «у разі застосування методів та засобів оперативно-розшукової діяльності» тощо. Це, на думку вченого, також стосується і принципу поваги до прав і свобод людини та громадянина, адже його реалізація можлива лише на національній території держави та у разі застосування розвідкою методів і засобів оперативно-розшукового законодавства [3, с. 100].

Однак, аналізуючи принцип законності розвідувальної діяльності крізь призму функціонування OSINT у сфері національної безпеки, необхідно акцентувати, що така розвідувальна діяльність спрямовується саме як на громадян України, так і іноземців, у тому числі й на території інших держав, а отже, здійснюється як згідно з законодавством нашої держави, так і відповідно до норм міжнародного права. Крім того, OSINT здійснюється щодо відкритих джерел інформації.

Принцип безперервності у науковій літературі традиційно тлумачиться як один із принципів правоохоронної діяльності. Його сутність можна встановити за допомогою статті 12 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. № 580-VIII, у частині 1 якої встановлено, що поліція забезпечує безперервне та цілодобове виконання своїх завдань, і кожен має право у будь-який час звернутися за допомогою до поліції або поліцейського. Іншим органом, діяльності якого характерний принцип безперервності, є Кабінет Міністрів України, оскільки цей принцип виділено з-поміж інших принципів у частині 1 статті 3 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» від 27.02.2014 р. № 794-VII. Тому цей принцип також можна вважати таким, що має застосовуватися крізь призму функціонування OSINT у сфері національної безпеки.

Щодо принципу розмежування сфер діяльності розвідувальних органів, взаємодії та координації діяльності, то таке розмежування закріплене у статті 6 Закону України «Про розвідувальні органи України» від 22.03.2001 р.

№ 2331-III, яка передбачає розподіл повноважень розвідувальних органів щодо здійснення розвідувальної діяльності у конкретних сферах та за конкретних умов. Зокрема, у цій нормі визначено, що Служба зовнішньої розвідки України здійснює свою діяльність у політичній, економічній, військово-технічній, науково-технічній, інформаційній та екологічній сфері, а розвідувальний орган Міністерства оборони України – відповідно, у воєнній, воєнно-політичній, воєнно-технічній, воєнно-економічній, інформаційній та екологічній сфері.

Принцип незалежності й оперативності у поданні розвідувальної інформації є доволі спірним, і на цьому акцентовано, зокрема, й у науковій літературі. Насамперед формулювання «незалежність у поданні розвідувальної інформації» суперечить іншому принципу, який ще не був розглянутий – принципу підконтрольності і підзвітності відповідним органам державної влади. Враховуючи, що згідно зі статтею 10 Закону України «Про розвідувальні органи України» від 22.03.2001 р. № 2331-III, інформація, здобута й опрацьована розвідувальними органами України, надається Президентові України, Голові Верховної Ради України, Прем'єр-міністрові України та іншим визначеним Президентом України споживачам в установленому ним порядку з додержанням вимог Закону України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 р. № 3855-XII [235], «Про інформацію» від 02.10.1992 р. № 2657-XII, «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 05.07.1994 р. № 80/94-ВР та інших.

Ще один принцип, передбачений у статті 3 Закону України «Про розвідувальні органи України» від 22.03.2001 р. № 2331-III, – принцип позапартійності, який відзначено як такий, що стосується працівників розвідувальних органів, а не розвідувальної діяльності. Тому принцип позапартійності не є принципом функціонування OSINT у сфері національної безпеки.

Не можна не оминати увагою й принцип верховенства права. Зокрема, принцип верховенства права розглядається у науковій літературі як фундаментальний правовий принцип, який передбачає, що жодна людина не є вищою за закон, ніхто не може бути покараним державою, крім як за порушення закону, і ніхто не може бути засудженим за порушення закону в інший спосіб, ніж у порядку, встановленому законом [4, с. 442].

Тобто співвідношення права та OSINT, права та національної безпеки, права та діяльності правоохоронних органів полягають у пріоритетності права щодо них. А отже, принцип верховенства права, безперечно, є принципом функціонування OSINT у сфері національної безпеки. Принцип безсторонності та справедливості у контексті функціонування OSINT у сфері національної безпеки, доречно розглядати у двох аспектах: у контексті безсторонності та справедливості. Міжгалузевими є такі принципи, які характерні для правоохоронної діяльності загалом, і для розвідки з відкритих джерел у сфері національної безпеки зокрема. Це принципи безперервності, поєднання гласних та негласних методів і засобів, підконтрольності і підзвітності розвідувальної діяльності, безсторонності та справедливості [5].

Висновок: Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що принципами функціонування OSINT у сфері національної безпеки є засади, визначальні ідеї та положення, на яких має ґрунтуватися функціонування OSINT і які мають спрямовувати діяльність відповідних осіб у цій сфері. Принципи функціонування OSINT у сфері національної безпеки представляють систему, закріплених у законодавстві положень, які визначають засади правового регулювання діяльності та функціонування розвідки та діяльності правоохоронних органів, які здійснюють діяльність, пов'язану із забезпеченням національної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#top>
2. Про розвідувальні органи України: Закон України від 22.03.2001 № 2331-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 19. ст.94
3. Прощаєв В.В. Принципи розвідувальної діяльності за законодавством країн пострадянського простору: порівняльний аналіз. *Науковий вісник публічного та приватного права*. Випуск 1, том 1, 2019. С. 96-10
4. Шевчук О.Ю. Основні принципи запобігання та протидії корупції. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/5155/1/РЕАЛІЗАЦІЯ%20ДЕРЖАВНОЇ%20АНТИКОРУПЦІЙНОЇ%20ПОЛІТИКИ%20В%20МІЖНАРОДНОМУ%20ВИМІРІ_p539-542.pdf
5. Щербань В.Д. Адміністративно-правове забезпечення у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах: теорія і практика: монографія. Київ: Чалчинська Н.В., 2020. 400 с.